

Dean Slavić*
Mihaela Banek Zorica**
Aleksandra Prikratki***

Uloga školske knjižnice u korelacijsko-integracijskome pristupu djelu Eugena Kumičića *Pod puškom*

UDK: 371.3:82]:027.8
Stručni članak

Primljeno: 21. 6. 2012.
Prihvaćeno: 20. 2. 2013.

Sažetak: *U članku se na temelju metodičkih postupaka u korelacijsko-integracijskome sustavu navode mogućnosti za motivacije, lokalizacije i interpretacije djela iz naslova. Pritom se obrazlažu međupredmetna (povijest, zemljopis, likovna umjetnost) i unutarpredmetna korelacija (književnost, jezik, jezično izražavanje). Unutar sustava objašnjavaju se problemsko-stvaralački i eksplikacijski pristupi kao pojedine etape u nastavnoj interpretaciji djela. U svakoj od tih etapa sata i knjižničar i nastavnik imaju zasebne uloge koje ostvaruju zahvaljujući nastavnim, odnosno knjižničnim sredstvima i pomagalicama koja su im na raspolaganju. Rezultat svega toga trebalo bi biti znanje koje će učenici lakše usvajati i dugotrajnije pohranjivati, a njihov će im kognitivni razvoj proširenjem općekulturnih sadržaja omogućiti da se samostalno snalaze u zadanim situacijama i realiziraju postavljene izazove.*

Ključne riječi: *Eugen Kumičić, knjižničar, korelacijsko-integracijski sustav, nastavnik, Pod puškom.*

Dean Slavic*

Mihaela Banek Zorica**

Aleksandra Prikratki***

The Role of School Library in a Correlative-Integrative Approach to a Literary Work *Pod Puskom* by Eugen Kumicic

UDC: 371.3:82]:027.8
Professional article

Accepted: 21st June, 2012
Confirmed: 20th February, 2013

Summary: *The article presents the possibilities for motivations, localizations and interpretations of the work named in the title on the basis of approaches in a correlative-integrative system. Moreover, inter-subject (history, geography, art) and intra-subject (literature, language) correlations are defined. Within the system, problem approaches and explanatory approaches, as particular phases of the methodical process of interpretation, are explained. In each of these phases, both a librarian and a teacher have separate roles they perform by using disposable educational and library devices and equipment. The result of all this should be knowledge that is acquired easier and maintained longer. In addition, broadening general culture content should enhance students' cognitive development, which could enable their independent management of given situations and realization of their goals.*

Keywords: *Eugen Kumicic, librarian, teacher, correlative-integrative system, Pod puskom.*

1. Uvod

Interdisciplinarni pristup nastavi književnosti prikazuje kako se školska knjižnica sa svojim mnogobrojnim izvedbenim mogućnostima može aktivno uključiti u nastavni proces i književnost učiniti što zanimljivijom i bliskijom učenicima. Na konkretnim primjerima iz metodičke prakse obrazlažu se uloge nastavnika i knjižničara u interpretaciji djela u korelacijsko-integracijskome sustavu koji se temelji na promatranju i tumačenju umjetničkih ili umjetničko-znanstvenih korelata (oni mogu obuhvatiti gotovo sve nastavne predmete, ovisno o djelu koje se interpretira). Obrazovnu jedinicu proučava se u kontekstu jednoga područja, no pronalaze se korelacije u drugima, koje služe kao motivacijske

sastavnice. Učenik time dobiva širi kontekst proučavanja obrazovnoga sadržaja. Takav način rada podrazumijeva intermedijalnost u književnim tekstovima i umjetničkim djelima koja se prikupljaju i postaju dio knjižničkoga fonda. Nastavni sat školske interpretacije djela Eugena Kumičića *Pod puškom* temeljen na nekima od navedenih metodičkih postupaka izveden je 20. listopada 2011. u trećem razredu općeg smjera Prve gimnazije u Varaždinu.

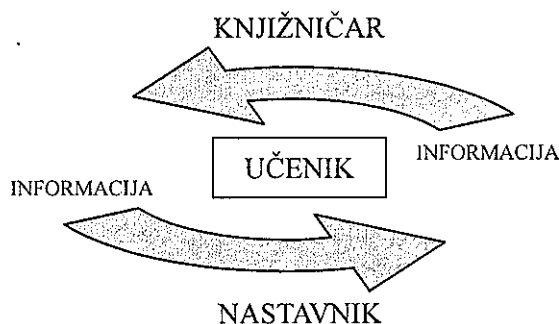
2. Učenik između nastavnika i školskoga knjižničara

U suvremenom pristupu nastavi učenik više nije u poziciji nastavnoga objekta koji prima i pohranjuje gotove činjenice. Školski je sustav koncipiran tako da je učenik u njemu subjekt koji će „naučiti učiti i selektirati tržište znanja prema vlastitim potrebama i kreacijama“ (Šeligo, 2003: 67). To znači da sudjeluje u određivanju sadržaja i načina školskoga rada te snosi većinsku odgovornost za vlastita postignuća. U takvoj koncepciji nastavnik je još uvijek neophodan u realizaciji nastavnoga plana, samo što ima drugačiju ulogu, pa više usmjeruje nastavni proces, a manje ga, kako je to nekad bilo, striktno vodi. Nastavnik je organizator nastavnoga sata, a to znači da određuje sve oblike, metode, sredstva, pomagala i situacije koje će učenika usmjeriti na samostalnost i kreativnost, a elementi pripreme ne smiju biti nametljivi, nego se trebaju doimati kao nužnost u djelatnostima učenika. „Nastavnik je vješt organizator koji svojim kreativnim pristupom motivira, usmjerava i provjerava ostvarivanje planiranih ciljeva“ (Kajić, 1981: 25). Zadatak je i nastavnika i knjižničara da motiviraju učenike za problemsko čitanje (usmjereno istraživačko čitanje) književnoga djela, i to aktualizacijom prije istraženih sličnih problema, navodom citata iz djela, čitanjem samostalnih radova starijih učenika ili stvaranjem problemske situacije prije čitanja. Odnos učenika prema radu i njihova uloga u njemu ogledalo su odnosa nastavnika prema učenicima, predmetu i nastavi, jer nastavnik istodobno mora biti upućen u znanstveni i metodički pristup te sposobnosti svakog učenika. Učenik, čije se sposobnosti razvijaju u odgojno-obrazovnome procesu, moći će iskoristiti različite izvore za samostalno stjecanje znanja, a ono će biti „osnova i motivacija za novo otkrivanje i kreativnu primjenu“ (Kajić, 1981: 24). Dakle, učenik je realizator zadataka koji pretpostavljaju određenu razinu znanja, razvijene sposobnosti, stupanj samostalnosti i estetsku osjetljivost. Od njega se danas zahtijeva kreativnost i kritičko mišljenje.

3. Suvremeni pristup informacijama

Suvremena je knjižnica usmjerena na učenika kojega će motivirati, razvijati mu stvaralačke kompetencije i sposobnost samostalnoga učenja, a knjižničar je taj koji će mu omogućiti sredstva i pripremiti put do informacije kako bi

došao do željene spoznaje. Bratanić govori o holističkoj paradigmi odgoja i obrazovanja kao ključu uspjeha suvremenih teorija znanja. Za razliku od makropedagoškoga pristupa odgoju i obrazovanju (kojemu je cilj prijenos znanja i iskustava sa starijih na mlađe), mikropedagoški pristup objedinjuje pojmove odgoja i obrazovanja te učenju pristupa kao interakcijskoj povezanosti učenika i nastavnika, interpersonalnoj komunikaciji i integrirajućem procesu (Bratanić, 1995: 17). Odgojno-obrazovni sustav više nije sveden isključivo na prijenos znanja pa se mijenja i položaj, odnosno uloga nastavnika u njemu. On nije više jedini izvor znanja i informacija, nego je organizator njihova prijenosa i posrednik u suobraćaju. Dakle, paradigma u sustavu prijenosa znanja izgledala bi ovako: učenik je u središtu zbivanja, informacija je početna i završna instanca koju treba dosegnuti u tom procesu, a nastavnik i knjižničar u dvosmjernoj komunikaciji posreduju u prijenosu informacije, odnosno znanja.

Slika 1 – Sustav prijenosa znanja

Razvoj sposobnosti učenika za uporabu informacija, kao ključna odrednica rada knjižničara s učenicima, podrazumijeva njihovo osposobljavanje da čitaju, da su kreativni, da stvaraju navike, interese i ukuse, usvajaju estetske vrijednosti, klasificiraju, selektiraju, integriraju i produciraju znanja. U konkretnim situacijama to bi značilo da se informativno educiraju o mogućnostima i načinu istraživačkoga rada u školskoj knjižnici i koriste knjižničnim sredstvima u pretrazi i prikupljanju građe.

4. Školska interpretacija djela *Pod puškom*

Školska interpretacija tretira djelo kao jedinstvenu umjetničku tvorevinu koja postoji kao estetska i književnopovijesna kreacija, nosi obilježja žanra, prostora i vremena u kojem je nastalo i, konačno, oznake svojega tvorca. Stoga su učenikova senzibilnost i njegov status punopravnoga estetskog subjekta ključni u pristupu djelu u odgojno-obrazovnome procesu. Kao polazišta interpretacije romana uzimaju se tri

sastavnice: učenikova recepcija romana i okolnosti koje na nju utječu, književno-umjetnička priroda romana i književnopovijesni kontekst u kojemu je roman nastao (Rosandić, 2005). Od nastavnika se u takvom sustavu očekuje da učenika vodi prema tekstu, njegovu doživljavanju, spoznajama i prosudbi. Da bi to postigao, nastavnik treba svestrano poznavati djelo i metode njegove interpretacije, domišljato planirati postupke interpretacije i uspješno komunicirati s učenicima, poznavajući njihove individualne osobine. Od knjižničara se očekuje da prati suvremene oblike odgojno-obrazovnog procesa, bude ukorak s tehničkim i tehnološkim inovacijama te da ima otvoren pristup prema svim oblicima moderne nastave.

Knjižnica je središnji prostor škole i mora biti oslonac svim načinima izvedbe nastavnoga sata. To znači da knjižnica za potrebe sata treba ponuditi sam prostor, tehničku opremu (police s izloženim knjigama, promidžbene plakate, videokasete, audiokasete, CD-ROM, prozirnice) i svu građu koju posjeduje – i knjižnu i neknjižnu.

S obzirom na to da djelo *Pod puškom* nije uvršteno u lektiru, pretpostavlja se da školske knjižnice imaju eventualno nekoliko primjeraka djela. Školski će knjižničar zato učenike uputiti u narodnu knjižnicu ili na internetske izvore u kojima je ta građa digitalizirana (URL: <http://orlovac.eu/knjige/pod_puskom.pdf>) kako bi svaki učenik imao primjerak djela.

Kako je prostor knjižnice moguće reorganizirati i prenamijeniti ovisno o potrebama škole, tako se može iskoristiti i u nastavi književnosti. Zid i pano knjižnice mogu se iskoristiti kao izložbeni prostor o životu Eugena Kumičića, njegovim djelima i naslovima te za predstavljanje zadataka postavljenih tijekom problemskoga pristupa. Nadalje, to je prostor koji nudi mnogo više od učionice pa se u njemu mogu realizirati svi planovi koji nisu mogući zbog nedostatne opremljenosti učionice, kao npr. pretraživanje bibliografskih podataka, rješavanje pojedinačnih i skupinskih zadataka ili prikazivanje rezultata.

5. Motivacije za interpretaciju djela *Pod puškom*

Sustav školske interpretacije navodi doživljajno-spoznajnu motivaciju jednom od najvažnijih komponenata u recepciji književnoga sadržaja. Ona mora biti primjerena dobi i sposobnostima učenika te povezana s djelom, a kod učenika mora potaknuti znatiželju i volju za daljnje istraživanje. Motivacija je redovito dio sata, ali katkad može biti organizirana kao cijeli uvodni sat.

5.1. Motivacija povijesnim i općekulturnim sadržajima

Povezivanje s poviješću temelji se na korelacijskoj motivaciji koja prethodi recepciji umjetničkih djela, a uloga joj je usmjeravanje pozornosti i aktivnosti prema elementima značajnima za korelacijski pristup. Djelo *Pod puškom* sadržajno

je povijesnoga karaktera, a temeljeno je na događaju u kojemu je sudjelovao sam autor teksta, odnosno pripovjedač. Ovo je idealan primjer korelacije na međupodručnoj razini u kojoj je književnost u korelaciji s poviješću. U takvoj situaciji školski knjižničar odigrao bi ključnu ulogu u organizaciji susreta s nastavnikom povijesti koji bi učenicima u nekoliko minuta metodom izlaganja ispriповijedao povijesni kontekst i prilike tadašnje Hrvatske u kojima je djelovao Kumičić, a u naraciju bi uključio i predavanje o ratu u Bosni. Timskim radom nastavnika učenici bi dobili kompletnu sliku konteksta nastajanja djela, čime bi ih se uvelo u njegovu sadržajnu problematiku.

Motivacija općekulturnim sadržajem mogla bi se izvesti tako da se učenicima na projektoru prikaže audiovizualni sadržaj o ratu u Vukovaru¹, a promatranje zapisa emotivno bi ih povezalos s umjetničkim djelom. Knjižničar bi trebao organizirati prostor i tehničku opremu za izvedbu motivacije.

5.2. Motivacija književnošću

Motivacija književnošću može se izvesti tako da se učenicima pokaže kronološka tablica s pregledom hrvatske književnosti ratne tematike od XIX. stoljeća do 90-ih godina XX. stoljeća. Ovakva motivacija dobar je uvod u eksplikacijski pristup djelu u kojemu bi se učenicima podijelili ulomci dvaju ili više djela s ratnom tematikom, a oni bi ih trebali usporediti s matičnim djelom, bilo na doživljajnoj, sadržajnoj, jezičnoj ili stilističkoj razini. Moguće je pritom poslužiti se ulomcima iz Krležine ili Cvetnićeve proze. Od stranih je autora svakako poželjan Hemingway, preporučljiv je i dio iz Mannove *Čarobne gore* (kad se Castorp javlja u vojsku, pa se u brzom ritmu prate događaji na bojištu) te Remarque s djelom *Na zapadu ništa novo* (koji je u koječemu bio uzorom Krleži).

Time se korelacija ostvaruje na unutarpredmetnoj razini, odnosno razini teme. Školski knjižničar trebao bi osigurati dovoljan broj primjeraka ili ih nabaviti i umnožiti ako knjižnica ne raspolaže tim naslovima u svojoj zbirci te pripremiti nastavna sredstva i pomagala za prikaz tablice. Nastavnik bi trebao pripremiti kronološku tablicu i problemske zadatke za istraživački rad.

5.3. Motivacija fotografijama

Motivacija fotografijama može se izvesti tako da se na mrežnim stranicama prikupi nekoliko reprezentativnih fotografija o mjestima koja Kumičić opisuje u putopisu (uglavnom su to planine i rijeke) tako da učenici dobiju vizualni dojam o teško prohodnome kraju kojim je satnija prolazila uslijed mračnih, kišovitih noći,

¹ Vidi: Siniša Glavašević, „Priča o gradu“.

URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=4rIU1vL26IQ>>. Datum preuzimanja: 26.8.2011.

a Kumičić ih vrlo dojmljivo dočarava u djelu. Knjižničar će pronaći kvalitetne fotografije na mrežnim stranicama i pokazivati ih učenicima na slikokazu pomoću projektora.

5.4. Likovna motivacija

Kao primjer likovne motivacije mogla bi se iskoristiti slika Francisca Goye „3. svibnja 1808.“² koja prikazuje smaknuće nekolicine španjolskih ustanika strijeljanjem u pobuni protiv Josepha Napoleona Bonapartea. Važno je pronaći izvor za sliku u dovoljno velikim dimenzijama s obzirom na prostranost knjižnice, a ako to nije moguće, trebalo bi umnožiti sliku tako da je svaki učenik ima pred sobom. Pri samomu izboru slike važno je da ona pobudi učenikove asocijacije i doživljajnu spoznaju književnoga djela. U fazi interpretacije učenicima se može zadati da usporede kompoziciju slike i književnoga djela pa bi to izgledalo ovako:

Ulomak o strijeljanju iz djela „Pod puškom“	Slika strijeljanja „3. svibnja 1808.“
- prizor se događa danju	- prizor se događa noću
- polje okruženo šumom	- osamljeno mjesto na brežuljku
- osmorica pucaju na dvojicu na udaljenosti tri koraka	- osmorica pucaju na jednoga na udaljenosti nekoliko koraka
- lica krvnika (kapetana) bijesno gledaju	- lica krvnika ne vide se
- lica žrtava odaju živost	- lica žrtava odaju strah i očaj
- kontrast živosti žrtava i mrtve, zamračene prirode	- kontrast tamne mase krvnika i osvijetljenih žrtava
- djelo objavljeno 8 godina nakon događaja	- slika naslikana 6 godina nakon događaja

Tablica 1 – Usporedba slike strijeljanja i ulomka o strijeljanju u djelu

Budući da su slike lako dostupne na mreži, kao zadatak za samostalan rad učenici bi trebali pronaći ostale slike istaknutih umjetnika sa sličnom tematikom i pronaći neke poveznice (Edouard Manet: „Smaknuće cara Maksimilijana u Meksiku 1808.“; Francisco Goya: „2. svibnja 1808.“; Pablo Picasso: „Guernica, Masakr u Koreji“).

² Vidi: Francisco Goya: „3. svibnja 1808.“ URL: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:El_Tres_de_Mayo_by_Francisco_de_Goya_from_Prado_in_Google_Earth.jpg>. Datum preuzimanja: 22. 8. 2011.

Za dublje analize i odnose važno je dobro poznavati i slikarstvo i književnost pa je na knjižničaru zadatak da organizira suradnju nastavnika književnosti i likovne umjetnosti koji će učenicima pomoći u analizi i usmjeravati ih na relevantne činjenice.

Kao poticaj za čitanje ili definiranje problema učenicima se za motivaciju može zadati da na mrežnim stranicama ili u sekundarnoj literaturi (enciklopedije) dostupnoj u knjižnici pronađu biografske podatke o Eugenu Kumičiću. Školski knjižničar pritom ima ulogu usmjeriti učenike na relevantne podatke i mrežne stranice ili tiskanu građu u kojima ih mogu pronaći, a na učenicima je da iskoriste svoje znanje o pregledavanju, analiziranju i vrjednovanju podataka do kojih dolaze pretraživanjem mreže. Knjižničar treba osigurati računala, pristup mreži ili učiniti dostupnom sekundarnu literaturu, iako je djelo vrlo malo zastupljeno u književnopovijesnim tekstovima.³

6. Eksplikacijski pristup djelu *Pod puškom*

Eksplikacijski pristup (*l'explication des textes* proizašao iz francuskih škola tumačenja književnoga djela) suprotstavlja se dogmatsko-reproduktivnom sustavu nastave književnosti koji u prvi plan stavlja piščev životopis i usustavljivanje književnopovijesnih i književnoteorijskih sadržaja. Takva koncepcija prihvaća umjetnički tekst kao glavni predmet svojega bavljenja, okreće se tekstu i proniče u njega, čime se učenik osposobljava za samostalno čitanje i tumačenje jezičnih i stilskih posebnosti teksta. Tekst koji se interpretira obično je ulomak iz proze, pjesme ili dramskoga djela, ne dulji od jedne stranice, sadržajno cjelovit i bogat. Na njemu se tumače sve bitne značajke djela, osobito jezik i stil. Iako se na satu interpretira samo jedan ulomak, ne znači da učenici ne trebaju pročitati cijelo djelo. Štoviše, to je nužno kako bi se dotični ulomak lakše kontekstualizirao.

Za primjer eksplikacijskoga pristupa djelu iskoristit će se ulomak koji prikazuje strijeljanje nekolicine muhamedanaca u kojemu sudjeluje i sam pripovjedač.⁴ Taj dio vjerojatno je jedna od najupečatljivijih scena Kumičićeva stvaralaštva u kojoj doslovno ogoľjuje svoje strahove i čitatelja potpuno uvlači u suosjećanje sa samim sobom.

Etape su u eksplikacijskom pristupu sljedeće:

1. kratak uvod, tj. lokalizacija (pripadnost teksta i obavijest o kontekstu nastajanja djela, izricanje vrijednosnoga suda): nakon što učenici pročitaju djelo kod kuće, nastavnik im na satu objašnjava okolnosti u kojima je

³ O djelu su ukratko pisali Nemeć (1994) i Prosperov Novak (2003) u svojim književnopovijesnim pregledima, a nešto detaljnije opisano je u *Leksikonu hrvatske književnosti* (2008).

⁴ Vidi: Eugen Kumičić, *Izabrana djela*, I., PSHK, 46, Zagreb 1968., str. 239.

djelo nastalo u kontekstu autorova životopisa; da pripada realističko-naturalističkom opusu Kumičićeva stvaralaštva, da se smatra jednim od njegovih najboljih uradaka.

2. interpretativno čitanje teksta (sugeriranje estetskoga doživljaja): nastavnik na satu čita odlomak ili zadaje jednom od učenika da se prethodno dobro pripremi, sa sugestijom da pripazi na vrjednote govorenoga jezika (intenzitet, stanka, melodija, tempo, ritam, modulacija, mimika i gesta). Budući da je nastavnik u ovakvim situacijama staloženiji i pripremljeniji od učenika, bilo bi bolje da ga pročita on. Čitanje može biti usmjereno i neusmjereno, no s obzirom na to da je odlomak kratak i može se pročitati nekoliko puta unutar sata, prvo čitanje može biti neusmjereno, a učenici poslije mogu samostalno još jednom pročitati usmjereno, ovisno o elementima na koje trebaju obratiti pozornost.
3. proučavanje kompozicije pročitanaoga teksta (gramatička, književnoteorijska, književnopovijesna, sociološko-psihološka i etička). Analizirani ulomak može se interpretirati kao cjelina unutar veće cjeline jer ima svoj uvod (opis krajolika i atmosfere, dolazak na polje), zaplet (priprema za strijeljanje i pripovjedačeve moralne dvojbe), vrhunac (pucanje u zarobljenike) i rasplet (prizor mrtvih žrtava).

Gramatička analiza kompozicije naglašava upotrebu i izmjenu glagola u prošlosti i sadašnjosti, što ostavlja dojam vremenske bliskosti s proživljenom situacijom, odnosno svježih uspomena. Osim glagola, pozornost treba obratiti i na stilske figure koje pridonose literarnosti i poetičnom izričaju (metafore, aliteracije i asonance – *mrtvi miris trave, puši se pusta krv, puklo pusto polje*).

4. ponovno čitanje popraćeno tumačenjem pojedinosti.

U ulomku su izrazito naglašene psihološka i etička karakterizacija jer se pripovjedač koleba između savjesti i zapovijedi na račun vlastitoga života. S učenicima se tumače i tjelesne reakcije na neželjene događaje: pripovjedač okreće glavu, pod prijetnjom je za vlastiti život. Razmišlja o trenutnom stanju osuđenika na smrt i pokazuje osobitu dozu emocionalnosti kad primjećuje muškarca – oca i djeda – dvojice osuđenika. Psihološka karakterizacija potkrijepljena je biološkim pokazateljima – *Srce mi se sledilo, sapelo me u grlu, mrak me obavio, sva se priroda oko mene ukočila* (240).

Opis prirode prati stanje lika. Najprije opisuje okolinu kao ugodno mjesto (*lijepo polje okruženo šumom*), u vrijeme strijeljanja priroda poprima odvratnost kao i pripovjedačevo duševno stanje (*pusto polje, grozna muklost zelenih šuma, mrtvi miris trave*), na kraju okrvavljena trava simbolizira oskvrnutu prirodu kao i pripovjedačevu dušu.

Eksplikacijski pristup može se izvesti u unutarpredmetnoj korelaciji s djelom iz svjetske književnosti koje opisuje sličan događaj, npr. Tolstojev *Rat i mir*⁵ u kojemu glavni lik Pjer Bezuhov umalo biva strijeljan. Usporedbom kompozicije dvaju ulomaka mogu se vidjeti sličnosti i razlike, kako bi učenici prethodno upravili pozornost na fabularnu konstrukciju. Sličnosti su: sama opisana tema strijeljanja i pojedinosti prisutne u obama ulomcima (raspored sudionika, zvučni signal, opis duševnoga stanja), ubijanje nedužnih, osjećaj straha kod protagonista, osjećaj krivnje i nemogućnost izbjegavanja naredbe. Razlika je pozicija protagonista – u jednome je on ubojica, a u drugome potencijalna meta.

5. zaključci: u ovoj etapi sata sintetiziraju se spoznaje, tj. učenici izriču svoje doživljaje i stavove o interpretiranome tekstu.

Za eksplikacijski pristup djelu mogu se iskoristiti još neke epizode iz teksta s vrlo jakim kompozicijskim i sadržajnim nabojem, kao npr. dio u kojemu se pripovjedač obraća kćeri ubijenoga, pucnjava na bojnopolju na području Ključa, opis Ernestove smrti, kupanje na obali Sane, opis mrtve obitelji.

Primjeri zadataka za samostalan rad učenika:

1. U ulomku su izrazito naglašene psihološka i etička karakterizacija lika (pripovjedača). Kako određena situacija djeluje na njega, što o njemu govori? Potkrijepite primjerima iz teksta.
2. Izdvojite rečenice u kojima se opisuje priroda i protumačite je u odnosu s likovima. Kako djeluje na njih?
3. Proučite glagole u tekstu i analizirajte ih. Koja su glagolska vremena najčešća, kakvu radnju izriču, u kojim se situacijama upotrebljavaju i zašto?
4. U ulomku pronađite i ispišite stilske figure. Koja je njihova funkcija u tekstu?
5. Proučite kompoziciju ulomka i odredite mu dijelove (uvod, zaplet, vrhunac, rasplet). Potkrijepite primjerima iz teksta.
6. Pročitajte ulomak iz Tolstojeva djela *Rat i mir* i usporedite ga s Kumičićevim. Koje su sličnosti, a koje razlike u fabuli?

7. Lokalizacija djela *Pod puškom* u korelaciji sa zemljopisom

Lokalizacija je dio sata interpretacije koji „smješta ulomak u djelo, djelo u pišćev opus i opus u tematsko, žanrovsko te vremensko-prostorno surječje, a može obuhvatiti političke, biografske i druge okolnosti“ (Slavić, 2011: 63 – 68). Lokalizacija se obično nadovezuje na motivaciju, a mogu je izvoditi i nastavnici i knjižničari i učenici.

⁵ Lav Nikolajevič Tolstoj: *Rat i mir*., 494. – 499.

Lokalizacija se u ovoj koncepciji sata u eksplikacijskom pristupu djelu upotrebljava umjesto kratkog uvoda, unutarnja je i provodi se na zavisnom tekstu, tj. ulomku iz djela. Kako je prije ulomka o strijeljanju (koji je izabran za interpretaciju u eksplikacijskome pristupu) učenike nužno usmjeriti na čitanje cijeloga djela, može im se zadati da naprave zemljopisnu kartu na kojoj će ucertati put kojim su pripovjedač i njegova satnija prolazili sve dok nisu došli do odredišta. Time se lokalizacija više ne ograničava samo na ulomak, nego uključuje sadržaj cijeloga djela. Za to ih se treba uputiti da obrate pozornost na zemljopisne elemente djela proučavajući ga kao putopis.

Školski knjižničar učenike mora najprije uputiti na mrežne izvore ili one koji su im dostupni u knjižnici (karte, stručna literatura iz zemljopisa), čime će nadopuniti podatke iz djela, a ujedno im treba osigurati prostor i sredstva za realizaciju zadatka. U knjižnici će im tako biti dostupne knjige, papiri, boje i sva pomagala za izradu fabularnoga crteža. Nastavnik zemljopisa može im pomoći tako da ih uputi na neke manje poznate izvore ili im iz prve ruke pruži informacije koje će im nedostajati u pretraživanju raspoloživih.

Uz crtanje, kartu je moguće izraditi i na mreži te je prikazati pomoću projektora. Zahvaljujući razvoju i digitalizaciji geografskih pomagala na mreži, u nastavi zemljopisa sve se više koristi tzv. digitalna kartografija. Ona se definira kao primjena računalne tehnologije u kartografiji. Digitalne karte dijele se u dvije osnovne skupine: statične (prikaz na zaslonu nije u pokretu) i dinamične (prikaz na zaslonu jest u pokretu). U objema se skupinama mogu izdvojiti one kod kojih postoji samo mogućnost gledanja karte ili one kod kojih je moguć neki oblik interakcije s kartom. Kod interaktivnih statičnih karata korisnik ima mogućnost pokretanja svojevrstnih radnja pritiskom na kartu (ili neki njezin dio) ili pak prelaskom pokazivačem (mišem) preko karte (Lukić, 2003).

Na mreži je dostupno nekoliko aplikacija za izradu digitalnih karata među kojima se ističu *Encarta* i *Scribblemaps*. Ova potonja iskoristit će se kao primjer za izradu digitalne karte za potrebe interpretacije djela. Zahvaljujući naprednom sučelju, korisnicima je omogućeno nadograđivanje temeljne statične karte koja onda postaje interaktivnom. Učenicima se može zadati da na karti Bosne i Hercegovine ucertaju put kojim je prolazila pripovjedačeva satnija, a svaku bi pojedinu etapu naznačili i ukratko objasnili zemljopisne posebnosti. Time će se ujedno ispriповijedati većina sadržaja djela i vizualizirati tekst koji su učenici prethodno pročitali.

8. Korelacija s nastavom jezika

Korelacija na razini područja (jezik – književnost) unutar predmeta hrvatski jezik očituje se u lingvističko-stilističkoj analizi temeljenoj na unutarpredmetnome korelacijsko-integracijskom sustavu, a obuhvaća predmete jezik i jezično

izražavanje. Ona podrazumijeva analizu teksta na svim razinama – fonološkoj, morfološkoj, semantičkoj i sintaktičkoj.

Morfologija glagola zasigurno je najuočljiviji element Kumičićeva izražajnog stila. Uz to što u tekstu prevladavaju glagoli koji izriču prošlo vrijeme, daleko su najfrekventniji glagoli u aoristu i imperfektu kao npr. *pokisosmo* i *hodasmo*. Uzevši u obzir to što se Kumičić služi jezikom kraja XIX. stoljeća, ne čudi nas izbor pojedinih glagola koje danas gotovo da i ne možemo više čuti (*puće, idosmo*). Aorist i imperfekt upotrebljavaju se u većini rečenica koje označavaju neku radnju, akciju likova. Perfekt, pluskvamperfekt i prezent prisutni su u dijelovima u kojima se opisuje priroda. Takav izražajni stil upućuje na pripovjedačev odnos prema onome što želi dočarati čitatelju. Ratne događaje, patnju i bol prikazuje „arhaičnim“ stilom kako bi ukazao na to da ih želi potisnuti ili zaboraviti (prošlo svršeno vrijeme), a prirodne ljepote, pojave i fenomene želi približiti čitatelju i zaustaviti ih u vremenu i prostoru.

Ona cesta, što vodi iz Banja Luke u Jajce, uzpinje se po Osmači na kratke zavoje, pa se tako svakim časom redaju novi prizori. Vrbas se svija u tijesnoj dolini, na mjestima se suzuje, valja se među grebeni, pjeni se preko stijena srebrnim razprahom, a u gornjem se „šeheru“ Banja Luke razširuje, te mirno protiče i pere temelje nekojim turskim kućicam. Verasmo se onimi strmenitimi zavoji, i mišljasm, da ćemo do mala odahnuti na vrhu planine, ali kad bismo se izvili do prvoga okuka, opazismo, da je opet zavoj na onoj strmini (209).

Sintakto-stilističke posebnosti očituju se u eliptičnim rečenicama (*Ostala mi u ugodnoj uspomeni.*), a čest je i neobičan poredak riječi radi isticanja nekih rečeničnih dijelova, npr. *Volio sam podučavati ga francuski jezik negoli na muštru.*

Nadalje, pripovjedač u opisima prirode upotrebljava figure tipične za pjesnički izraz, npr. aliteraciju i asonancu (*Jedra se bijele u daljini sjajnomodroj.*). U opisu prostora i ljudi, uz lirske i romantičarske elemente, služi se gradacijom i komparacijom.

Personifikacijom često oživljava tmurnu prirodu ili dočarava njezin utjecaj na samo raspoloženje likova (*...na onoj blatnoj cesti što se je vukla kroz vlažnu, muklu i pustu šumu...*). To što se „cesta vukla“, otkriva njihovu pasivnost, strah i nelagodu u nepoznatom, mrklom kraju. Kad se *cesta uspinje, a novi prizori redaju*, otkriva njihovu poletnost, očaranost krajolikom i zaigranost prirode.

Oksimoron (*Sve nas bilo začudilo svojom tužnom ljepotom*) spaja tužnu situaciju u kojoj su Ernesto i pripovjedač bili pod dojmom smrti njihova vojnika iz prijateljske satnije i njegovim pokapanjem te pod dojmom vidika koji je pružao krasan pogled na doline zaokružene brežuljcima. U toj tuzi i sjeti, daleko od doma, jedino su im zadovoljstvo pružale fascinantne prirodne pojave.

Frazemima se služi u karakterizaciji likova ili analizi društva (*grditi se o svaku tricu, skrojen na božju sliku, izmlatiti do svetoga ulja, u taj par*). Jedino mjesto u tekstu u kojemu izravno kritizira društvo jest trenutak u kojemu objašnjava nedobrovoljnost „dobrovoljne“ vojske i dvoličnost toga društva.

Često biva na svijetu da se kaže bobu pop, a popu bob; često krstimo ljude i stvari nazivom, koji im ne patri. Ima presvijelih, na kojima je mnogo rđe; ima preuzvišenih, koji su veoma niski (201).

U rješavanju lingvističko-stilističkih zadataka knjižničar će učenicima pomoći tako da ih uputi na sekundarne izvore literature (rječnike) koji se nalaze u knjižnici ili na mreži. Učenici se tako mogu koristiti, između ostaloga, *Hrvatskim frazeološkim rječnikom* ili *Hrvatskim jezičnim portalom* (prvim internetom distribuiranim rječnikom hrvatskoga jezika s pridodanom gramatičkom razradom) u kojima mogu pronaći objašnjenja pojedinih frazema (URL: <<http://hjp.srce.hr/>>).

9. Zaključak

Timskim radom školskoga knjižničara i nastavnika omogućuje se međupredmetno povezivanje, korelacija i integracija sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja. Školski knjižničar uvijek može sam izvesti neki oblik projektne nastave povezan s književnošću, no u tom se slučaju često odvaja od književne interpretacije djela. Uloga knjižničara ponešto je drugačija od same uloge nastavnika, koji treba protumačiti djelo u okvirima školske interpretacije. Knjižničar ima slobodniji pristup u kojemu sam može određivati dijelove koje će obraditi s učenicima, pazeći pritom da uvrsti one dijelove gradiva koji su ipak povezani s nastavnim planom i programom, a da budu zanimljivi učenicima u istraživačkome radu. Kako je cilj ovoga rada bio prikazati suradnju knjižničara s nastavnikom hrvatskoga jezika, problemu se pristupilo tako da je nastavniku pripala uloga usmjeravanja u interpretaciji, a knjižničaru uloga organizatora „netipične“ nastave u koju će uključiti sva sredstva kojima knjižnica raspolaže.

Literatura

1. Bratanić, Marija (1995.): „Mikro-pedagoški pristup odgoju i obrazovanju“, *VI. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*, Rijeka.
2. Glavašević, Siniša. „Priča o gradu“. URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=4rIU1vL26IQ>>, datum preuzimanja: 26. 8. 2011.
3. Goya, Francisco: „3. svibnja 1808.“ URL: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:El_Tres_de_Mayo,_by_Francisco_de_Goya,_from_Prado_in_Google_Earth.jpg>, datum preuzimanja: 22. 8. 2011.
4. Kajić, Rasima (1981.): *Roman u sustavu problemske nastave*, Školska knjiga, Zagreb.
5. Kumičić, Eugen (1968.): *Izabrana djela*, I., PSHK, 46, Zagreb, str. 239.
6. Lukić, Aleksandar (2003.): „Digitalna karta – ususret geografiji budućnosti?“, *Edupoint: časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju*, 3, 19. URL: <<http://edupoint.carnet.hr/casopis/19/Clanci/2.html>>. Datum preuzimanja: 23. 8. 2011.
7. Rosandić, Dragutin (2005.): *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb.
8. Slavić, Dean (2011.): *Peljar za tumače: književnost u nastavi*, Zagreb: Profil international.
9. Šeligo, Bernarda (2003.): „Knjižnica kao središte, ishodište i utočište nastavnih subjekata“, *XIV. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*, Rijeka.

Dean Slavić*

Mihaela Banek Zorica**

Aleksandra Prikratki***

Il ruolo della libreria scolastica nell'approccio integrativo correlazionale all'opera Pod puškom di Eugen Kumičić

UDK: 371.3:82]:027.8

Articolo espositivo

Ricevuto: 21. 6. 2012.

Accettato per la stampa: 20. 2. 2013.

Riassunto: *Nell'articolo, sulla base di procedimenti metodici nell'ambito integrativo correlazionale, vengono proposte possibilità di argomentazione, analisi e interpretazione dell'opera del titolo. Viene, inoltre, argomentata la correlazione tra materie (storia, geografia, educazione artistica) e all'interno della materia stessa (letteratura, lingua, espressione linguistica). Si spiegano approcci problematico-creativo ed esplicativo come delle tappe nell'interpretazione dell'opera in classe. In ognuna delle tappe dell'ora di insegnamento sia il libraio che l'insegnante giocano dei ruoli distinti ma complementari e svolgono i loro compiti usando i mezzi e gli strumenti a loro disposizione. Il risultato dell'insieme delle attività dovrebbe essere il sapere che gli alunni acquisiranno con maggiore facilità e che serberanno più a lungo mentre il loro sviluppo cognitivo, attraverso l'ampliamento degli aspetti legati alla cultura generale, renderà loro possibile un atteggiamento più autonomo a cospetto dei compiti e delle sfide a loro assegnate.*

Parole chiave: *Eugen Kumičić, libraio, sistema correlazionale integrativo, insegnante, Pod puškom.*

*dr. sc. Dean Slavić

**dr. sc. Mihaela Banek Zorica

***Aleksandra Prikratki, mag.

Filozofski fakultet Sveučilišta
u Zagrebu,

Odsjek za hrvatski jezik i
književnost,

Odsjek za informacijske
znanosti

dean.slavic@ri.t-com.hr

mbanek@ffzg.hr

aleksandra.prikratki@gmail.com

*Dean Slavić, PhD

**Mihaela Banek Zorica, PhD

***Aleksandra Prikratki, M. A.

Faculty of Philosophy,
University of Zagreb,

Department of Croatian,

Department of Information
Sciences

dean.slavic@ri.t-com.hr

mbanek@ffzg.hr

aleksandra.prikratki@gmail.com

*dr. sc. Dean Slavić

**dr. sc. Mihaela Banek Zorica

***Aleksandra Prikratki, mag.

Facoltà di Lettere e Filosofia
Università di Zagabria

Dipartimento di lingua e
letteratura croata

Dipartimento di scienze
informatiche

dean.slavic@ri.t-com.hr

mbanek@ffzg.hr

aleksandra.prikratki@gmail.com

